

Odnos između privatnog biznisa i državne uloge u javnim uslugama ja shvatam kao sledeću fazu privatizacije u Crnoj Gori.

Zapravo, mi smo do sada prihvatili svjetska pravila! Došli do 60%. Naravno, to iz političkih razloga, nije valorizovano u izvještajima međunarodnih organizacija, posebno EU koja Crnu Goru ne priznaje ni da postoji, a kamoli da nešto na reformama radi! No o tome ćemo raspravljati u evropskim institucijama, a ne u našim!

Sada ulazimo u sledeću fazu: privatizacija funkcija! Što to znači?

U prvoj fazi privatizacije mi smo privatizovali državnu svojinu u preduzećima! I to je bilo kao orijentacija aplauzima prihvaćeno od državne administracije i paradržavnih organizacija!

Međutim, kad kažem A moram reći i B! Ako već imamo toliko privatnih firmi u Crnoj Gori, postavlja se pitanje da li stari administrativni aparat, paradržavne institucije nastale na logici starog sistema, mogu zadržati isti status, ulogu, beneficije, poziciju ocjenjivanja svega i svačega sem svog rada koji je apriori OK!

Ako me neko napadne da sam ovu fazu privatizacije krio od javnosti, podsjećam ga na moje diskusije o mikrodržavi odnosno o organizovanju Crne Gore na konceptu mikro države!

To je drugim riječima taj koncept uključivanja privatnog sektora u oblast javnih funkcija! Ja lično mislim da male države, sem ako imaju naftu, zlato, dijamante ili bilo što drugo dato od prirode, dominantan trošak funkcionisanja te države prebacuju na privatne preduzetnike! Razlog je jednostavan ali ne i lak za razumijevanje!

Mala država, kao Crna Gora, ne može da ima veliki državni aparat! Ako veliki broj ljudi radi u državi i ako veliki broj mladih ljudi želi da radi u državni zbog varljive sigurnosti posla i očiglednih beneficija, postavlja se pitanje: a ko će da zarađuje dohodak; ko će da plaća porez da bi se ta administracija izdržavala! Teorijski, što se dešava sa Crnom Gorom ako bi svi radili u administraciji?

Što na praktičnom nivou znači da privatni sektor obavlja javnu funkciju?

Javna funkcija je funkcija čije efekte osjećaju svi građani ili većina građana! Odnosno, javni posao se odnosi na veći broj građana. Taj posao se plaća iz poreza! Znači, svi plaćamo porez, da bi sada neki državni organ nešto uradio kao pojedinca i građanina!

O budžetskom deficitu Crne Gore govore samo oni koji su na strani potrošnje! Oni koji prave taj deficit! (političari, administracija, profesori sa državnih univerziteta, komora, sindikat,...)

Nažalost, o tome ne govore oni koji su na strani finansiranja: preduzetnici, kompanije,....., jer budžetski deficit je predlog za povećanje poreza!

Pitanje je: ko plaća porez?

Onaj koji radi! Preduzeća, banke, pojedinci, radnje,...

Odakle njima novac?

Od prodaje njihovih proizvoda i usluga! Novac dolazi sa tržišta! Od prodaje! Ali, ako hoćemo otvorenu Crnu Goru, tržište postaje sve više globalno! Dolaze proizvođači iz okruženja!

Isto tako, ako naš proizvođač hoće da prodaje vani, cijena mora biti niža! Koliko cijena može biti niža? Preduzetnost, tehnologija, inovacije, znanje! Ali i trošak države – porez!

Znači, imamo sledeću situaciju: država treba da obezbijedi neku javnu funkciju ali to treba da obezbijedi uz minimalne troškove, tj. minimalni porez!

Znači, ako imamo za te funkcije veliku administraciju, to povlači veći porez, to veću cijenu i manju konkurentnost! To je spirala stagnacije ili pada! Ovo posebno važi za malu državu!

Jedno od rešenja jeste: da se određene funkcije u transparentnoj proceduri daju na izvršenje privatnom sektoru! Npr:

1. Promocija turizma Crne Gore – da li je to posao Ministarstva turizma?
2. Strana ulaganja
3. SME sektor
4. Zdravstvo
5. Školstvo

Kao što država nema Ministarstvo za kupovinu avionskih karata za državne službenike, tako ne treba da ima ni mnoga Ministarstva, agencije, uprave i sl.

Ovdje su bitna dva principa:

1. Transparentnost – ko i na koji način dobija licencu za taj posao, odnosno unaprijed poznati kriterijumi za:
  - a. Dobijanje posla
  - b. Kontrolu posla
  - c. Gubitak posla
  - d. Obnavljanje licence
2. Konkurentnost – koja ne znači da se ovo odnosi samo na lokalni privatni sektor! Na tender mogu učestvovati ravnopravno i strane kompanije!

Znači, ne možemo svi očekivati bilo čiji ekskluzivitet! Ni pariski, ni lokalni ni državni!

Nekoliko konkretnih predloga:

1. Jedan od problema za razvoj privatnog sektora jeste prostor! S druge strane, država ima prostor! Svaki šefčić ima veliku kancelariju!

Da li je normalno da u zemlji koja ima 13,500 km² mi imamo tako velike kancelarije? Ne! Moramo imati male!

Međutim, administracija nema kraja! To je prirodno, sve dok to neko drugi plaća!

Ja mislim da država treba da uvede porez na prostor!

Da se objavi ukupan poslovni prostor:

- a. Republičkih institucija
- b. Opštinskih institucija
- c. Paradržavnih organizacija
- d. Školstvo
- e. Zdravstvo

Da se objavi broj zaposlenih!

Da se objave rezultati!

Da li je normalno da privatne asocijacije preduzetnika dobijaju pomoć iz inostranstva, a ne od države Crne Gore, a oni plaćaju pomoć ovoj državi, a da npr. Privredna komora Crne Gore ima onoliki prostor?

Jednostavno, svi službenici u velikim kancelarijama će se morati prilagođavati tržištu (to znači znanje, efikasnost, preduzimljivost) a ne političkim partijama i liderima! A to znači da su sposobni da zarade za tako velike kancelarije!

Ravnopravnost dva sektora: državnog i privatnog se ne može postići ako se državni sektor uvijek ponaša kao stariji brat!